

УДК 37.01/09

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.31>*Левківська К. В., Давидович М. С., Вергун Т. М., Лихошвед Н. В.*

АКСІОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто проблему іншомовної підготовки майбутніх фахівців у взаємозв'язку із загальнопедагогічними пошуками реформування змісту та методів професійної освіти задля можливості протистояти системній освітній кризі. Методологія дослідження ґрунтується на ідеї, що саме цінності, будучи рушійними детермінантами наявних соціальних й освітніх змін, володіють потенціалом до корекції сучасних тенденцій знецінення вищої освіти. Розглянуто цінності як детермінанти й інструменти освітніх змін. Встановлено, що основними ціннісними засадами іншомовної підготовки є цінності культури, мова якої вивчається та цінності міжособистісного й професійного спілкування. Проаналізовано сучасні зміни в іншомовній підготовці фахівців з позицій аксіологічного підходу з урахуванням зміни освітньої парадигми у XXI столітті за шкалами: компоненти іншомовної підготовки; освітня парадигма індустріального суспільства (XX ст.); освітня парадигма інформаційного суспільства (XXI ст.); вплив на зміст іншомовної підготовки. Доведено, що аксіологічний компонент зумовлює зміни в загальній структурі та змісті іншомовної підготовки. А саме, аксіологічний підхід, будучи відправною точкою формулювання ціннісних орієнтацій суб'єктів освітнього простору, визначає професійну, соціальну, особистісну спрямованість процесу іншомовної підготовки сучасних фахівців, визначає їх мотивацію та необхідність її врахування у організації навчання іноземної мови, видозмінює ролі суб'єктів навчання та його форми, методи, способи контролю ефективності. Розкрито етапи, механізми, форми й методи організації навчання іноземної мови в університеті з фокусом на інтеріоризацію молоддю соціальних і професійних цінностей.

Ключові слова: аксіологія, педагогічна аксіологія, аксіологічний підхід, іншомовна підготовка, аксіологічний компонент іншомовної підготовки.

Актуальність дослідження аксіологічного компоненту іншомовної підготовки сучасних фахівців визначається зміщенням центру уваги сучасних освітніх досліджень на технологізацію та інформатизацію навчального процесу, залишаючи осторонь питання цінностей як провідних рушіїв професійної та соціальної діяльності як окремою людини, так і соціальних інститутів. Це призводить до поширення сучасної загрози розриву між спрямованістю освіти та цінностями її учасників, що може бути одним із чинником кризи вищої професійної освіти. Цей феномен Б. Сітарська означила як «людську прогалину» – прірву, суперечність між ресурсами, вкладеними у технічний та економічний розвиток спільноти та зусиллями, спрямованими на розвиток членів цієї спільноти [12, с. 263]. Відповідно, набуває актуальності потреба пошуку ціннісних засад організації іншомовної підготовки сучасних фахівців як вихідних точок подолання цієї прогалини. Володіючи величезними обсягами інформації та ресурсами для її пошуку, збирання, систематизації людина залишається поза усвідомленням себе, своїх справжніх цінностей і інтересів, свого соціального та професійного призначення.

У своїй роботі щодо окреслення концептуальних підходів до професійної підготовки сучасних фахівців О.А. Дубасенюк і О.В. Вознюк [4] визначають основне протиріччя між протилежними цивілізаційними тенденціями. Одна тенденція характеризує спрямованість суспільства на соціально-економічну та культурно-політичну глобалізацію; інша – на пошук і збереження національної ідентичності, захист національних інтересів. Така ситуація, на думку, авторів, ускладнює визначення вихідних ціннісних орієнтацій процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, оскільки не дозволяє чітко окреслити мету освіти як аксіологічну модель випускника.

Натомість, перед науковцями й практиками поставлено завдання пошуку цінностей, а також відповідних їм цілей, форм і методів професійної підготовки сучасних фахівців, здатних інтегрувати новітні тенденції, соціальні запити й індивідуальні потреби суб'єктів вищої освіти в Україні [2].

Аксіологічний підхід як методологічне підґрунтя організації освіти представлено у публікаціях С.С. Вітвицької [3], Р.В. Винничук [1], О.А. Дубасенюк і О.В. Вознюка [4], І.А. Зязюна [6], Т.В. Жигінас [5], Т.Г. Калюжної [7] та інших вчених. Аналіз публікацій свідчить, що, підкреслюючи важливість аксіологічного підходу в освіті та роль цінностей у організації навчання, автори скеровують свою увагу на аналіз філософських ідей у розвитку педагогічної аксіології, класифікацію освітніх і педагогічних цінностей, пошук методів і технологій формування цінностей учнівської й студентської молоді. Однак, аксіологічний підхід у іншомовній підготовці майбутніх фахівців ще не був предметом окремого вивчення.

Мета статті – розкрити сутність і зміст аксіологічного підходу в іншомовній підготовці майбутніх фахівців; проаналізувати сучасні зміни в іншомовній підготовці фахівців з позицій аксіологічного підходу; охарактеризувати роль аксіологічного компоненту іншомовної підготовки та визначити його місце в системі професійної підготовки сучасних фахівців.

Проблема іншомовної підготовки майбутніх фахівців сьогодні корелює із загальнопедагогічними пошуками реформування змісту та методів професійної освіти задля можливості протистояти системній освітній

кризі XXI століття. Уважаємо за важливе зазначити, що саме цінності, будучи рушійними детермінантами наявних соціальних й освітніх змін, володіють потенціалом до корекції наявних тенденцій знецінення вищої освіти. Тобто, на нашу думку, цінності є як детермінантами, так і інструментами освітніх змін.

Іншомовна підготовка розуміється нами як інтегроване поняття, що відображає здатність і готовність майбутніх фахівців реалізувати міжособистісне і міжкультурне спілкування іноземною мовою, у тому числі в процесі професійної діяльності [14, с. 8–9]. Сутність іншомовної підготовки з позицій аксіологічного підходу полягає у розвитку особистості майбутніх фахівців як носіїв певних професійних цінностей [8, с. 117]; у формуванні здатності здійснювати міжкультурне професійно спрямоване спілкування на основі загальнолюдських цінностей і професійних знань [9, с. 14]. Відповідно, основними ціннісними засадами іншомовної підготовки виступають цінності культури, мова якої вивчається та цінності міжособистісного й професійного спілкування.

Нами була здійснена спроба проаналізувати сучасні зміни в іншомовній підготовці фахівців з позицій аксіологічного підходу з урахуванням зміни освітньої парадигми у XXI столітті та розширенням структури формальної освіти й додаванням неформальної (за Н.П. Павлик [10]), результати представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Зміни в структурі та змісті іншомовної підготовки майбутніх фахівців

Компонент іншомовної підготовки	Освітня парадигма індустріального суспільства (XX ст.)	Освітня парадигма інформаційного суспільства (XXI ст.)	Вплив на зміст іншомовної підготовки
<i>Аксіологічний</i> (цінності як фундамент та результат освітньої діяльності)	Освіта для суспільного виробництва	Освіта для самореалізації людини Освіта в інтересах суспільства Освіта для виробництва й економіки	Освіта для задоволення потреб особистості в кар'єрному зростанні, міжкультурній взаємодії, міжнародній інтеграції, економічній незалежності
<i>Мотиваційний</i> (мотиви як стимули до професійного навчання та вивчення іноземної мови)	Навчання студентів як обов'язок Викладання як професійне зобов'язання науково-педагогічних працівників	Зацікавленість студентів у процесі навчання та задоволення від досягнутих результатів Зацікавленість науково-педагогічних працівників у розвитку молоді	Зацікавленість суб'єктів освіти у особистісному та професійному зростанні, підвищенні соціального статусу й набуття конкурентоспроможності
<i>Цільовий</i> (цілі як очікувані результати іншомовної підготовки майбутніх фахівців)	Засвоєння наукових знань, професійних умінь і навичок; Освіта як гарантія статусу на все життя	Оволодіння загальними компетентностями (навчальними, соціальними, професійними, тощо); Навчання протягом життя для збереження статусу	Оволодіння вузькоспеціалізованими компетенціями залежно від спеціалізації майбутніх фахівців, у т.ч. комунікативною та іншомовною компетентностями у структурі професійних; Неперервне навчання
<i>Суб'єктний</i> (ролі суб'єктів освіти як детермінанти навчальної взаємодії)	Педагог передає знання, він «звеличується» над іншими, оскільки є носієм інформації	Педагог створює умови для самостійного навчання студентів Педагог перебуває поруч зі студентами	Організація навчальної взаємодії на принципах партиципативності, співучасті, партнерства
<i>Організаційний</i> (форми і методи організації навчання іноземної мови майбутніх фахівців)	Ієрархічний, централізований і авторитарний методи управління Стабільна структура навчальних дисциплін Стабільні форми організації навчального процесу Переважає аудиторного навчання під керівництвом педагога	Демократичний і егалітарний (заснований на рівності) методи управління Динамічна структура навчальних дисциплін Динамічні форми організації навчального процесу Увага до організації самостійної роботи студентів	Децентралізований і партиципаторний (заснований на участі рівних) методи управління Інтерактивний та діалогічний характер іншомовної підготовки Увага до міжкультурних цінностей, набуття досвіду та комунікативної взаємодії під час навчання
<i>Рефлексивний</i> (оцінювання результатів іншомовної підготовки)	Здійснюється педагогом або комісією	Зростання уваги на самоконтроль та самооцінку студентами рівня своєї іншомовної компетентності	Полягає у порівнянні визначених стандартами освітніх цілей та одержаних власних результатів іншомовної підготовки відповідно до потреб і очікувань студентів

Таким чином, табл. 1 демонструє, як аксіологічний компонент зумовлює зміни в загальній структурі та змісті іншомовної підготовки. А саме, аксіологічний підхід, будучи відправною точкою формулювання ціннісних орієнтацій суб'єктів освітнього простору, визначає професійну, соціальну, особистісну спрямованість процесу іншомовної підготовки сучасних фахівців, визначає їх мотивацію та необхідність її врахування у організації навчання іноземної мови, видозмінює ролі суб'єктів навчання та його форми, методи, способи контролю ефективності. Упровадження аксіологічного підходу і процес іншомовної підготовки майбутніх фахівців дозволяє формувати ціннісно-смыслову компетентність особистості, яка, відображає здатність до самовизначення у професійній та соціальній діяльності як усвідомлення своєї ролі в світі та професії та відповідна побудова життєвої траєкторії.

Тобто, застосування у процесі іншомовної підготовки аксіологічного підходу дозволяє трансформувати цінності особистості у цінності групи – через спілкування й навчальну взаємодію. І навпаки, інтеріоризувати цінності групи й соціально-значущі цінності, трансльовані в процесі навчання, у власні пріоритети й сенси. Сформульована нами теза підтверджується роздумами І.А. Зязюна щодо співвіднесення педагогом свого життя та діяльності із педагогічними цінностями [6]. У такому випадку певна загальна цінність перетворюється в суб'єктивне надбання людини [1].

Т.В. Жигінас, аналізуючи шляхи упровадження аксіологічного підходу у процес професійно-педагогічної підготовки, визначає його зміст у залученні студентів до знань про цінності, їх природу, механізми функціонування; формуванні у молоді системи професійних і загальнолюдських цінностей [5].

Т.Г. Калюжна [7] пропонує такі етапи упровадження аксіологічного підходу в освіті як процесу формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти, спроектовані нами на площину іншомовної підготовки майбутніх фахівців:

- 1) актуалізація проблеми через вербалізацію, рефлексію індивідуальних, професійних і міжкультурних цінностей у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців;
- 2) створення умов для усвідомлення й ухвалення молоддю ціннісних орієнтацій через діалоги, дискусії, презентації, вирішення моральних дилем під час навчальних занять;
- 3) реалізація ціннісних орієнтацій у професійній діяльності та соціальній активності через залучення майбутніх фахівців до участі в суспільно-значущих проектах, соціальних комунікаціях іноземною мовою;
- 4) рефлексія привласнення студентами професійно значущих ціннісних орієнтацій та її місця серед інших якостей особистості.

Виокремлені етапи дозволяють розкрити механізм інтеріоризації молоддю цінностей у процесі навчання: від усвідомлення та вербального вираження через внутрішнє ухвалення й позитивне емоційне сприйняття до привласнення й закріплення в діяльності та поведінці [7].

Т. Северіною [11] були сформульовані основні принципи іншомовної професійної підготовки фахівців, які ми розглядаємо крізь призму аксіологічного підходу:

1. Принцип комунікативної спрямованості навчання – навчання студентів у командах, групах, трійках, парах, ланцюжком, тощо. Така організація навчання стимулює набуття студентами цінностей міжособистісного спілкування, слухання, говоріння, розуміння, взаємодії.
2. Принципи ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу – навчання студентів базується на вирішенні професійних і комунікативних ситуацій у особистісній, публічній та освітній сферах відповідно до навчальної програми з іноземної мови. Це дозволяє формувати цінності толерантності, розуміння інших, врахування міжкультурних відмінностей.
3. Принцип діяльнісного характеру навчання – забезпечення мовленнєвої взаємодії студентів за допомогою діалогів, монологів, читання, навчально-мовленнєвих ситуацій, ігрових моментів, навчальних проєктів. Означений принцип скерований на оволодіння студентами професійними цінностями творчості, саморозвитку, самопрезентації.
4. Принцип соціокультурного спрямування навчального процесу – робота з автентичними матеріалами для засвоєння країнознавчого та лінгвокраїнознавчого компонентів змісту навчання іноземної мови. Означений принцип скерований на формування у студентів ціннісного ставлення до мови як культурного феномена та стимулювати сприйняття цінностей інших культур і рефлексію цінностей власної культури.
5. Принцип домінуючої ролі вправ і завдань – використання групових технологій кейс-навчання. Робота над кейсом у мікрогрупі дозволяє формувати ціннісне ставлення до освіти як до інструменту вирішення професійних завдань, стимулює цінності пошуку, пізнавальної активності й самостійності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Якщо реалізація аксіологічного підходу спрямована на створення умов для інтеріоризації майбутніми фахівцями соціально та професійно значущих цінностей, то його застосування у процесі іншомовної підготовки спрямоване на засвоєння студентами як власних ціннісних пріоритетів, так і цінностей іншої культури, мова якої вивчається, цінностей міжкультурного спілкування, цінностей міжособистісної взаємодії. Реалізація аксіологічного підходу відбувається за допомогою інформування, обговорення й вербалізації бажаних соціальних і професійних цінностей, стимулювання рефлексії, набуття й закріплення досвіду просоціальної діяльності. Застосування аксіологічного підходу у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців є важливим елементом навчального процесу із вивчення іноземної мови, оскільки дозволяє оптимізувати процеси цілепокладання, планування й організації навчальної діяльності в університеті з урахуванням ціннісних засад діяльності.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у необхідності емпіричного виділення й теоретичного обґрунтування конкретних цінностей і ціннісних орієнтацій, на формування яких повинен бути спрямований процес іншомовної підготовки та його аксіологічний компонент.

Використана література:

1. Винничук Р. В. Аксіологічний та культурологічний підходи як аспекти методології сучасної підготовки фахівців у вищій школі. *Молодий вчений*. 2018. № 2.2(54.2). С. 93-96.
2. Вища освіта України і Болонський процес / за ред. В. Г. Кременя. Тернопіль : Навчальна книга, Богдан, 2004. 384с.
3. Вітвицька С. С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка*. 2015. Вип. 10. С. 63–67.
4. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 114 с.
5. Жигінас Т. В. Аксіологічний підхід у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької роботи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. № 5 (74). С.85–94.
6. Зязюн І. А. Аксіологічні ресурси педагогічної дії вчителя. *Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук, праць*. Київ–Полтава, 2011. С. 9–24.
7. Калюжна Т. Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 128 с.
8. Маслак Л. П. Проблеми підготовки спеціаліста в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Модернізація вищої освіти в контексті євро-інтеграційних процесів*. Житомир : ЖДУ, 2007. С. 114–120.
9. Махінюк В. М. Іншомовна комунікативна компетенція в контексті сучасних соціокультурних проблем фахової підготовки майбутніх вчителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. «Теорія і практика навчання та виховання»*. Київ : НПУ, 2011. Вип. 17. С. 13–23.
10. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 350 с.
11. Северіна Т. Іншомовна професійна підготовка майбутніх педагогів в умовах запровадження нового державного стандарту. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9. Ч. 1. С. 274–280.
12. Сітарська Б. Теоретичні і методологічні засади дидактичних завдань з педагогіки у процесі підготовки та вдосконалення вчителів. Київ : Основа, 2005. 364 с.
13. Тинкалюк О. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до професійного іншомовного спілкування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2014. 20 с.

References:

1. Vynnychuk R. V. Aksiolohichnyi ta kulturolohichnyi pidkhody yak aspekty metodolohii suchasnoi pidhotovky fakhivtsiv u vyshchii shkoli [Axiological and cultural approaches as aspects of the methodology of modern training of specialists in higher education]. *Molodyi vchenyi*. 2018. № 2.2(54.2). S. 93-96. [in Ukrainian]
2. Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskyi protses [Higher education of Ukraine and the Bologna process] / Za red. V. H. Kremenia. Ternopil : Navchalna knyha, Bohdan, 2004. 384 s. [in Ukrainian]
3. Vitvytska S. S. Aksiolohichnyi pidkhid do vykhovannia osobystosti maibutnoho vchytelia [Axiological approach to the education of the future teacher's personality]. *Kreatyvna pedahohika*. 2015. Vyp. 10. S. 63–67. [in Ukrainian]
4. Dubaseniuk O. A., Vozniuk O. V. Kontseptualni pidkhody do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky suchasnoho pedahoha [Conceptual approaches to the professional and pedagogical training of a modern teacher]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. 114 s. [in Ukrainian]
5. Zhyhinas T. V. Aksiolohichnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva do prosvitnytskoi roboty [Axiological approach in the preparation of future music teachers for educational work]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. 2016. № 5 (74). S. 85–94. [in Ukrainian]
6. Ziazun I. A. Aksiolohichni resursy pedahohichnoi dii vchytelia [Axiological resources of the teacher's pedagogical action]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii : zb. nauk, prats*. Kyiv–Poltava, 2011. S. 9–24. [in Ukrainian]
7. Kaliuzhna T. H. Pedahohichna aksiolohiia v umovakh modernizatsii profesiino-pedahohichnoi osvity [Pedagogical axiology in the conditions of modernization of professional and pedagogical education]. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2012. 128 s. [in Ukrainian]
8. Maslak L. P. Problemy pidhotovky spetsialista v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv v Ukraini [Problems of specialist training in the context of European integration processes in Ukraine]. *Modernizatsiia vyshchoi osvity v konteksti yevro-intehratsiinykh protsesiv*. Zhytomyr : ZhDU, 2007. S. 114-120. [in Ukrainian]
9. Makhiniv V. M. Inshomovna komunikatyvna kompetentsiia v konteksti suchasnykh sotsiokulturnykh problem fakhovoi pidhotovky maibutnykh vchyteliv [Interlingual communicative competence in the context of modern socio-cultural problems of professional training of future teachers]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 17. «Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia»*. Kyiv : NPU, 2011. Vyp. 17. S. 13–23. [in Ukrainian]
10. Pavlyk N. P. Teoriia i praktyka orhanizatsii neformalnoi osvity maibutnykh sotsialnykh pedahohiv [Theory and practice of organizing nonformal education of future social pedagogues]. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2018. 350 s. [in Ukrainian]
11. Severina T. Inshomovna profesiina pidhotovka maibutnykh pedahohiv v umovakh zaprovadzhenia novoho derzhavnoho standartu [Foreign language professional training of future teachers in the conditions of the introduction of a new state standard]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. 2014. № 9. Ch. 1. S. 274–280. [in Ukrainian]
12. Sitarska B. Teoretichni i metodolohichni zasady dydaktychnykh zavdan z pedahohiky u protsesi pidhotovky ta vdoskonalennia vchyteliv [Theoretical and methodological foundations of didactic tasks in pedagogy in the process of training and improvement of teachers]. Kyiv : Osнова, 2005. 364 s. [in Ukrainian]
13. Tynkaliuk O. V. Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnykh ekonomistiv do profesiinoho inshomovnoho spilkuvannia [Pedagogical conditions for the formation of readiness of future economists for professional foreign language communication: author's review] : avtoref. dys... kand. ped. nauk : 13.00.04. Ternopil, 2014. 20 s. [in Ukrainian]

Levkivska K., Davydovych M., Verhun T., Lykhoshved N. Axiological component of foreign language training of modern specialists

The article examines the problem of foreign language training of future specialists in relation to the general pedagogical search for reforming the content and methods of professional education in order to resist the systemic educational crisis. The research methodology is based on the idea that values, being the driving determinants of existing social and educational changes, have the potential to correct the current trends in the devaluation of higher education. Values are considered as determinants and tools of educational changes. It has been established that the main values of foreign language training are the values of the culture whose language is studied and the values of interpersonal and professional communication. Modern changes in the foreign language training of specialists were analyzed from the standpoint of an axiological approach, taking into account the change in the educational paradigm in the 21st century according to the following scales: components of foreign language training; educational paradigm of industrial society (XX century); educational paradigm of the information society (XXI century); influence on the content of foreign language training. It has been proven that the axiological component causes changes in the general structure and content of foreign language training. Namely, the axiological approach, being the starting point for formulating the value orientations of the subjects of the educational space, determines the professional, social, and personal orientation of the process of foreign language training of modern specialists, determines their motivation and the need to take it into account in the organization of foreign language training, changes the roles of subjects of training and its forms, methods, methods of efficiency control. The stages, mechanisms, forms and methods of organizing foreign language teaching at the university are revealed, with a focus on the internalization of social and professional values by young people.

Key words: axiology, pedagogical axiology, axiological approach, foreign language training, axiological component of foreign language training.

УДК [373.2.015.31:316.647.5]:173.7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.32>

Лянунова В. А., Негрій О. І.

РОЛЬ РОДИНИ У ВИХОВАННІ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті розглянуто актуальну на сьогодні проблему – роль родини у вихованні толерантності дітей раннього віку в сучасному змінному соціумі. Надано тлумачення змісту терміну «толерантність», представлено основні напрацювання науковців з даного питання. Розглянуто та проаналізовано головні законодавчі документи України, які акцентують увагу на виховання толерантності у дітей раннього віку. Підкреслено відмінність поняття «толерантність» від поняття «терпимість». Досліджено, що толерантність не тотожна терпимості, терпимість йде від вищого до нижчого, а толерантність, це повага іншого, як рівного. Аргументовано доцільність початку формування толерантності дітей раннього дошкільного віку в умовах родинного виховання. Підкреслюємо, що виховання толерантності підростаючого покоління необхідна умова у взаєминах між окремими особами, в сім'ї та громаді, у дитячих навчальних закладах, школах, університетах та осередках неформальної освіти, вдома і на роботі необхідно формувати атмосферу толерантності, стосунки відкритості, уважності один до одного, почуття солідарності та гідності. Наголошуємо, що при спілкуванні з членами родини зростає орієнтація дитини раннього віку на соціально прийнятні норми взаємодії; відчуваючи єдність з рідними людьми, дитина вчиться співпереживати, співчувати, підтримувати та допомагати іншим. Виділено рекомендації для батьків/опікунів, які допоможуть правильно виховувати толерантну особистість по відношенню до інших «не таких як ми» людей. Зазначено педагогічні умови формування толерантності у дітей раннього віку в умовах родинного виховання з урахуванням принципів з «Декларації принципів толерантності». Переконані, що головними методами виховання толерантності дитини раннього віку в родині є власний приклад дорослих, спільні з батьками/опікунами ігри та заняття, бесіди, прогулянки.

Ключові слова: родина, особистість, ранній вік, толерантність, ідеї толерантності, принципи толерантності, терпимість, педагогічні умови.

На початку XXI ст. проблема толерантності стала однією з найважливіших проблем у цивілізованому світі. Останнім часом часто виникають дискусії про важливість створення толерантного світу, так званого світу без насильства і жорстокості, без порушення гідності людини у якому головною цінністю є єдина у своєму роді і недоторкана людська особистість.

Розуміння процесу формування толерантності в дітей дошкільного віку потребує врахування вікових особливостей цього періоду як підґрунтя для формування на їх основі толерантності. Наявність досить інтенсивного психологічного складника в структурі феномену толерантності змушує дослідників звернути увагу на дошкільний вік як на специфічний, але потенційно сензитивний до формування толерантності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування доцільності початку формування толерантності дітей раннього дошкільного віку як основи соціальної й моральної регуляції поведінки в умовах родинного виховання.